

הנחשים ואנחנו

הנחש והאדם- יחסינו לאן?...

איילת יצחק, שנת שירות, בית ספר שדה גליל

הקיץ שכאן מביא איתו הרבה דברים נפלאים כמו ארטיקים, גלידות וים. אבל, עם כל ההנאות הקטנות האלו מגיע, אחרי תרדמה ארוכה, דבר אחד שתמיד מעורר אצלי חלחלה ופחד – הנחש!!!

המילים הראשונות שעוברות לי בראש, ואני מאמינה שלעוד הרבה אנשים, ביחד עם המילה נחש הן כנראה "אמא'לה/אבא'לה" "איכסה", "רק שלא יכיש אותי", ובקיצור פחד והיסטריה. לאחרונה שאלתי את עצמי – מה יש בנחשים שכל כך מפחיד אותנו? אולי העיניים המרושעות? הגוף המתפתל? השיניים החדות? הקול שמסמר את השערות שעל העורף? כנראה שהכל ביחד. החלטתי לבדוק את העניין ולגלות האם היחס הלא אוהד בלשון המעטה לנחשים הוא מוצדק.

בדפדוף קצר בדפי ההיסטוריה נגלה שמערכת היחסים שלנו עם הנחשים הוכתמה עוד בסיפור הבריאה. כבר בבראשית מתואר הנחש כחיה חלקקה וערמומית, ונאמר עליו שהוא "היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אל הים..". (בראשית ג, 1). לאחר שהנחש פיתה את חווה לאכול מפרי עץ הדעת, והיא בתורה פיתתה את אדם, הוא קולל ונאמר לו שהוא יחיה במלחמה תמידית עם בני מינו - **"..הוא ישופך ראש, ואתה תשופנו עקב"**. (בראשית ג, 15) כלומר, אנחנו ממהרים להוריד את ראש הנחש פן הוא יכישנו ברגלנו. לרוע מזלו של הנחש הוא נקשר בעוד כל מיני סמלים וסימנים המסמלים מוות או אות של רוע. לדוגמה בתרבויות במצרים העתיקה ובמדינות באסיה, הנחש מיוחס לחיה של העולם התחתון (כיוון שלרוב ראו אותו יוצא ממחילות). דוגמה נוספת מימנו - בסדרת הספרים של הארי פוטר סמלו של בית סלת'רין, הבית של כל המכשפים הרעים, הוא נחש, וגם החיה האהובה של לורד וולדמורט האכזר היא נחש.

אך למרות זאת, תפנית מעניינת מתרחשת במהלך ההיסטוריה. האם יצא לכם לשים לב מהו תג היחידה של חיל הרפואה? או סמל הרפואה העולמי? נחש הכרוך סביב מטה! כיצד יתכן הדבר? דווקא פה מופיע אויבנו המר כמשהו חיובי. מקור שינוי הגישה לגבי הנחשים הוא בנחש הנחושת המקראי, דגל שעליו מוצב נחש, שמשה הכין במדבר לריפוי החולים שהוכשו. על פי האמונה, כל מי שהסתכל על נחש הנחושת נרפא וחי. מקור נוסף קיים גם ביוון העתיקה - מטה אסקלפיוס, מקל שסביבו כרוך נחש. המטה שייך לאסקלפיוס, אל הרפואה היווני, והוא מייצג את יכולת ההתחדשות ו"הלידה מחדש" שיש לנחשים, בכך שהם משילים את עורם. מאז בכל ארגוני הרפואה בארץ ובעולם השתרש סמל המקל עם הנחש בזיקה לנחש הנחושת של משה ולמטה אסקלפיוס.

חיל הרפואה ומטה אסקלפיוס

אחרי הסתכלות במקורות דמות הנחש כבר לא כל כך נוראית בעיני, אבל כדי שאוכל להפסיק לפחד מהחיה הזאת כדאי ללמוד עליה עוד: בארץ יש כ-41 מינים שונים של נחשים, מתוכם תשעה ארסיים. השאר מתחלקים בין שתי קבוצות – נחשים תת ארסיים ונחשי חנק, כולם לא מזיקים. מתוך תשעת המינים הארסיים, שבעה מצויים בדרום הארץ ושניים בצפון, כאשר אחד מתוכם (צפע חרמוני) חי בחרמון בלבד. הנחש הארסי הנפוץ ביותר, הוא הצפע המצוי (או הארצישראלי) המטיל את אימתו על רבים מאיתנו. אולם, מעטים מאוד האנשים שקיפחו את חייהם בגללו. ברוב המקרים הוא זה שמקפח את חייו. לרוב הצפע יתקוף רק מחסור ברירה, כמוצא הגנה אחרון. הוא יעדיף

לברוח ולהימנע מעימות עם בני אדם. פעמים רבות, נחש אחר בשם זעמן מטבעות מוצא את מותו בגלל הדמיון שלו לצפע, כשלמעשה הוא אינו ארסי ואינו מזיק לבני האדם. אם נסתכל על התמונה הרחבה, אנחנו זקוקים לנחשים יותר משנדמה לנו. הם טורפים חשובים במארג הביולוגי בארצנו, ובין היתר טורפים מיני מכרסמים המזיקים מאוד לחקלאות ובכך גם מסייעים לנו. אז מה עושים במקרה של מפגש עם נחש? קודם כל צריך להתרחק ולקרוא ללכוד נחשים. במקרה של הכשה חשוב להישאר רגועים ולא לגעת במקום ההכשה, לא לשים קרח או חוסם עורקים או לנסות למצוץ את הארס. צריך פשוט להתפנות לבית החולים הקרוב, שם כבר ידעו מה לעשות.

אולי לא נהיה החברים הכי טובים של הנחשים אבל בכל זאת לא מאוחר ללמוד לחיות איתם בשכנות טובה.

זעמן שחור